

SECTIO II.

De Lege positiva humana.

Ad sex capita revocari possunt quæ de Lege positiva humana dicturi sumus. In 1°. expendemus utrùm Principes sæculares & Ecclesia possint Leges statuere, quæ conscientiam obligent; in 2°. de objecto, seu materia Legis humanæ; in 3°. de subiecto; in 4°. de obligatione; in 5°. de variis speciebus; in 6°. de cessatione Legum humanarum disputaturi sumus.

CAPUT PRIMUM.

Utrùm Principes sæculares & Ecclesia possint Leges condere quæ conscientiam obligent.

NEGARUNT Waldenses, Wiclefus & Lutherus qui hæc habet: *Clamo confidenter Christianis, nihil ullo jure posse imponi legum, sive ab hominibus, sive ab Angelis, nisi quantum volunt; liberi enim sumus ab omnibus.* (Lib. de captivitate Babil. tom. 2. p. 77. fol. vers. edit. Wirtemberg.)

PROPOSITIO I.

PROPOSITIO I.

Principes sæculares, etiam ethnici, possunt Leges condere quæ conscientiam obligent.

Prob. Scripturâ. Sic præcipit Christus: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* (Matth. 22. 21.) Atqui ibi Christus Legem de tributis ab ethnico Principe latam servari jubet, eamque vim obligandi habuisse supponit. Idem sic docet Apostolus: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: . . . idè necessitate subditi estote, non solum propter iram (sive pœnam) sed etiam propter conscientiam.* (Rom. 13. v. 2. & 5.) Leges de quibus hic agitur, latæ fuerant ab Imperatoribus paganis: atqui, teste Apostolo, ita conscientiam obligarunt, ut qui iis resistebant, ipsi Deo resisterent, & idcirco in damnationem incurrerent, *Subditi estote, . . . ait S. Petrus, sive Regi, quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis.* (1. Petr. 2. v. 13. & 14.) Ergo, &c.

Præterea veram subditos regendi potestatem habent Principes: atqui hæc stare non potest sine facultate Leges condendi, quæ conscientiam obligent; coercendi sunt enim abusus qui sensim irrepunt, & pœnarum comminatione continendi viri improbi: atqui hæc omnia sine Legibus fieri nequeunt; ergo, &c.

PROPOSITIO II.

Ecclesia potest Leges condere quæ vim obligandæ conscientie habeant.

Probatur. Id potest Ecclesia quod potuit Apostolorum temporibus; neque enim nunc minor est ipsius autoritas, quam olim, nec intra certum tempus coercetur potestas eidem à Christo his
Tom. VI.
D

verbi concessa : *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* (Matth. 18. 17.) Atque Apostolorum temporibus, potuit Ecclesia Leges imponere, quæ conscientiam obstringerent, & nonnullas reverà condiderunt Apostoli. Sic in Concilio Hierosolymitano Legem ediderunt, quæ gentibus ad fidem conversis præceptum est, ut à iustocato & idolothyti abstinerent : atque hanc Legem conscientiam obligasse ex iis verbis constat, *Visum est Spiritui Sancto & nobis, nihil ulterà imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria.* (Act. 15. v. 28.) Sic etiam Paulus. (1. Tim. 3. & Tit. 1.) Legem instituit de Bigamis & Neophytis ad Episcopatum non evehendis. Testatur ipsemet Apostolus ex accepta divinitus potestate se Leges condidisse : *Scitis, inquit, quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jesum.* (1. Thess. 4. 2.) Eandem facultatem prioribus sæculis sibi vindicavit Ecclesia, ut patet ex Canonibus qui iis temporibus circa disciplinam conditi sunt ; ergo, &c.

Dices 1°. Si Leges humanæ conscientiam obstrictam teneant, eadem erit Legis humanæ ac divinæ autoritas : atque id dici non potest ; ergo, &c.

Resp. Neg. maj. Quia Lex humana, sicut & ipsi Principes, suam à Deo habent autoritatem : *Per me Reges regnant, & Legum conditores iustitiam discernunt.* (Proverb. 8. v. 15.) Quapropter declarat Christus eum ipsi Deo parere, qui Superiorum Legibus obtemperat : *Qui vos audit, me audit.* (Luc. 10. 16.) Lex igitur humana, etiam si conscientiam obstringat, semper inferior est Lege divinâ ex quâ vim suam & autoritatem mutuatur.

Dices 2°. Ille solus ligare valet, qui & solvere potest : atque non possunt Principes subditorum suorum conscientiam solvere ; ergo nec ligare.

Resp. Neg. maj. Nonne potest homo peccati vinculis sese constringere, quamvis ea solvere non valeat ? Nonne potest voto vel contractu sese obligare, licet ab huiusmodi nexibus seipsum expedire,

nequeat ? Ideò autem peccatum Legis violatione commissum, à Principibus sæcularibus solvi non potest, quia peccatum illud non hominem tantum petit, sed & ipsum Deum qui solis poenitentia Ministris peccata remittendi potestatem contulit.

Quæres 1°. quis Leges civiles ferre possit.

Resp. Possunt Imperatores, Reges, Principes supremi qui Superiorem non agnoscunt, eas Leges condere quas politico regimini utiles necessariasve existimaverint ; eadem autoritate potiuntur, tum Summus Pontifex in Provinciis temporali suo principatui subjectis, tum civitates quæ sui sunt juris.

Quæres 2°. quinam possint Leges Ecclesiasticas ferre.

Resp. potestatem hanc in multis residere ; 1°. quidem in Conciliis generalibus, cum universam exhibeant Ecclesiam ; 2°. in Summo Pontifice qui potest Leges condere ad universam Ecclesiam pertinentes, in qua primatum obtinet ; 3°. in Cardinalium collegio à quo, vacante Sede Apostolica, si ab electione per vim majorem prohibeatur, possunt Leges *provisionaliter*, ut aiunt, constitui ; quando nempe disciplinam ecclesiasticam tuendi gravis urget necessitas : tenent enim Cardinales locum Cleri Romani qui, Sede vacante, Ecclesiæ providere debet, si quod periculum ipsi immineat. Sic post mortem Fabiani Papæ statuit Clerus Romanus, ut lapsis administraretur Eucharistia in mortis discrimine, quamvis nondum totum poenitentia suæ cursum explevisset. Si verò Pontificem eligere ipsis liberum sit, illius electioni unice operam dare debent, ut sancitum est à Clemente V. (Cap. 2. de electione, in Sexto.)

4°. Potest Episcopus quisque pro sua diocesi Leges statuere, licet nondum consecratus, modo sit confirmatus ; sed præterea requiritur in Gallia,

ut Episcopatus sui possessionem, sive per se, sive per procuratorem inierit; alioqui jurisdictionem retinet Capitulum, quasi Sede adhuc vacante. 50. Eodem jure pollent Concilia Nationalia, Provincialia, aut Diocesana, Si enim Episcopus quisque seorsim spectatus Leges ferre valeat, quanto magis vel plures Episcopi simul congregati, vel idem Episcopus Clero suo conjunctus. 60. *Capitula Cathedralia*, Sede vacante, cum jurisdictionem episcopalem habeant, possunt Leges condere tandiu duraturas, quandiu ab Episcopo non fuerint revocata. Aliquando enim contingit ut quidam abusus certis in locis grassentur, qui sine mora coerceri debeant.

CAPUT II.

De objecto sive materia Legis humanæ.

CERTUM est Legem quamcumque versari non debere, nisi circa materiam laudabilem & honestam, vel saltem ex se indifferentem, quæ ad bonum commune referri possit. Lex autem quæ præciperet aliquid ex natura sua malum & turpe, eo ipso Lex non esset: enimverò Lex naturalis & divina cuicumque hominum Legi anteferenda est, ac proinde nunquam licet ad utilitatem publicam id decernere, quod ex natura sua malum sit: hinc statim ruit execranda quorundam politicorum opinio, qui humanæ Legis materiam fieri posse existimant, quidquid ad Reipublicæ utilitatem conferat, quamvis injustum sit. Ad hujusmodi politicos spectant hæc Apostolorum verba: *Si justum est in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, judicate.* (Act. 4. 19.)

Omissis variis quæstionibus, in quibus tractan-

dis nihil vel parvum utilitatis est, hoc unum expendemus, nimirum quænam Legis civilis, quænam Legis canonice propria sit materia.

PROPOSITIO I.

Potestas civilis non potest de rebus merè spiritualibus Leges ferre.

Prob. Hi soli possunt de rebus merè spiritualibus Leges condere, qui à Deo constituti sunt ad regendam Dei Ecclesiam; siquidem facultas Leges de hujusmodi rebus statuendi, ad Ecclesiæ regimen pertinet: atqui Ecclesiæ regimen non potestati civili, sed ecclesiasticæ Deus commisit. Non enim Principibus sæcularibus, at solis Ecclesiæ Pastoribus à Christo dictum est: *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo;* (Matth. 18. v. 18.) non Principibus sæcularibus, sed Ecclesiæ Pastoribus dixit Christus: *Euntes docete omnes gentes, baptisantes eos, . . . docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis;* (Ibid. cap. 28. v. 20. & 21.) non Principibus sæcularibus, at solis Ecclesiæ Pastoribus dixit Apostolus: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopus regere Ecclesiam Dei;* (Act. 20. 28.) ergo Principibus sæcularibus potestatique civili non commissum est à Deo regendæ Ecclesiæ munus; nihil ergo juris habent de rebus merè spiritualibus Leges condendi: nec mirum est quòd potestas civilis ad ea quæ sunt merè spiritualia non pertineat, cum à Deo non constituta fuerit, nisi ut temporali populorum paci, tranquillitati & felicitati consulat.

Præterea duplex ad mundum hunc regendum potestas à Deo fuit instituta, ecclesiastica nimirum & civilis; utraque suprema, utraque tum objecto, tum fine, tum actibus propriis distincta, ita ut neutra alteri præsit, neutra subdit alteri: *In eo sunt Patres omnes,* inquit illustrissimus Bossuet,

ut ambas potestates divino Numine separatas, ac suis finibus circumscriptas, unique Deo subditas esse pronuntient. (*Defens. Cleri Gallie. part. 1. lib. 1. sect. cap. 33.*) Atqui, si potestati civili jus competere Leges de rebus merè spiritualibus statuendi, ambæ potestates procul dubio confunderentur, nec sua unicuique jura & officia confisterent; ergo, &c. Hinc præclara illa Osi Cordubensis verba ad Imperatorem Constantium scripta: *Ne te rebus misceas ecclesiasticis, nec nobis his de rebus præcepta mandes; sed à nobis potiùs hæc edificas: Tibi Deus Imperium tradidit, nobis Ecclesiam concedidit.* Quæ verba refert S. Athanasius. (*Histor. Arian. ad Monach. n. 44. tom. 1. part. 1. p. 371.*)

Quamvis autem Principes sæculares de rebus merè spiritualibus Leges ferre nequeant, possunt tamen, imò & debent providere ut observentur Ecclesiæ decreta & Canones, quorum sunt vindices & protectores. Cujus rei non rara sunt exempla apud Imperatores & Principes Christianos. Sic Constantinus Magnus semper curavit, ut lata à Synodo Nicænâ, tum de hæresi Arianâ, tum de celebratione Paschatis, decreta servarentur: innumera sunt etiam Regum nostrorum Edicta, quibus cautum est ne sancitæ in Conciliis Leges à Clero violarentur. Cujusmodi sunt ea quæ Carolus IX in art. 12, Decretorum Aurelianensium, & Henricus III in Comitibus Blesensibus statuerunt de ecclesiasticâ disciplinâ Canonibus & Conciliis firmatâ; nedùm verbò Ecclesia Principes Christianos eo in capite reprehenderit, id contrâ eorum officii esse declaravit.

Hinc Leo Magnus Papa, Leonem Imperatorem sic alloquitur: *Debes incunctanter advertere regiam potestatem tibi, non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium, esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, quæ bene statuta sunt defendas.* (*Epist. 125. cap. 3. tom. 1. p. 679. edit. Quesnel.*)

PROPOSITIO II.

Propria Legum Canoniarum materia sunt res spirituales.

Prob. Illud propria est Legum Canoniarum materia, quod pertinet ad æternam fidelium salutem; non alium enim ob finem instituta est à Christo potestas ecclesiastica: atqui res spirituales ad æternam fidelium salutem spectant; ergo propria sunt Legum Canoniarum materia. Ita Clerus Gallicanus in celeberrima declaratione an. 1682: *B. Petro ejusque successoribus, Christi Vicariis, ipsique Ecclesiæ, rerum spiritualium & ad salutem æternam pertinentium, non autem civilium ac temporalium, à Deo tradita est potestas, dicente Domino: Regnum meum non est de hoc mundo.* (*1. art.*) Sed de eo argumento jam satis dictum fuit in Tractatu de Ecclesia.

CAPUT III.

De subiecto Legis humanæ.

SUBJECTUM Legis humanæ est quisquis eidem obtemperare debet: hujusmodi autem sunt omnes & soli subditi, quia potestas legis auctoritatem in eos requirit in quos exercetur. Hinc colligitur 1°. Infideles non baptisatos, Legibus Ecclesiasticis non obligari. Cum enim sint extra Ecclesiam in quam nemo nisi per Baptismum admittitur, ipsi minimè subiecti sunt. Unde Apostolus: *Quid mihi, inquit, de iis qui foris sunt judicare?* (*1. Cor. 5. v. 12.*) Non peccat igitur, neque censuris obnoxius est infidelis, qui die prohibito vescitur

carnibus, nec jejuna, nec alias Ecclesiæ Leges servat. Collige 2º. Hæreticos esse Legibus Ecclesiasticis obstrictos, quia per Baptismum subditi sunt Ecclesiæ, quamvis rebelles.

Quæres 1º. utrùm Legislator suis obligetur Legibus.

Notandum Legis materiam aliquando Principi & subditis esse communem; talis est in Ecclesiæ Lex quæ annuam confessionem, & communionem paschalem præcipit; hujusmodi etiam sunt in civili regimine Leges quæ rebus nonnullis venalibus pretium imponunt; interdum verò materiam Legis ad subditos tantum spectare, non autem ad Principem, ut si Lege prohibeatur ne quis arma ferat. Quibus præmissis,

Resp. Legem humanam cujus materia est communis tum subditis, tum Legislatori, ipsum obligare. Ratio est quòd Legislator & subditi sint partes communitatis, cujus membra toti sese conformare debent. Si enim *turpis est omnis pars suo universo non congruens*, ut ait Augustinus, (*Lib. 3. confess. cap. 8. n. 15.*) quantò magis caput non congruens, cujus est ceteris membris exemplo præire! Hinc illud juris civilis effatum: *Digna vox majestatis regnantis est, Legibus alligatum se Principem profiteri.* (*Leg. 4. Cod. de Legib.*) Præterea Leges ad bonum commune spectant; non minus autem quàm subditi tenentur Principes ad bonum commune promovendum.

Quæres 2º. utrùm ad Clericos pertineat legum civilium obligatio.

Resp. Legibus civilibus subjici Clericos, salvo tamen ipsorum privilegio: singula enim Reipublicæ membra aliis sese accommodare debent, in iis quæ statum suum non dedecent: atqui Clerici sunt Reipublicæ membra, sicut & alii cives. Hinc generaliter & sine ullo Laicorum & Clericorum

discrimine, sic jubet Apostolus: *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit:* (*Rom. 13. v. 1.*) quem locum interpretans Theodoretus, *sive est Sacerdos aliquis, inquit, sive Antistes, sive monasticam vitam professus, iis cedat quibus mandati sunt principatus.* (*Tom. 3. p. 99. edit. Paris. an. 1642.*) Possunt tamen Clerici uti privilegiis quæ ipsis concessa fuerunt. Cum autem pro variis locis majora sint aut minora, consulere & sequi debet quisque patriæ suæ consuetudinem.

Quæres 3º. an peregrini, advenæ & vagi Legibus obstringantur.

Notandum 1º. Peregrinus, gallicè *voyageur*, dicitur ille qui extra domicilii sui locum moratur ad tempus, cum animo ad sua revertendi. Per *adventum*, gallicè *étranger*, intelligitur quisquis extra patriam suam domicilium collocavit: vagus autem ille est qui nullum habet domicilium fixum, ut miles.

Notandum 2º. Præcepta quæ non territorium, sed personas immediatè afficiunt, ipsas obligant ubicumque fuerint. Hinc Presbyter in sua diocesi à muniis sacerdotalibus suspensus, non potest in alia qualibet celebrare. Quibus præmissis,

Resp. 1º. peregrinos & advenas propriis patriæ suæ Legibus non subjici, dum ab ea recessere, nisi in fraudem abfuerint. Ratio est, quòd Legislatoris jurisdictio intra proprii territorii limites contineatur, ac proinde non possit eos obligare, qui extra ditionem suam versantur. Idcirco qui bonâ fide è propria diocesi, ubi diebus sequentibus erit jejunium & dies festus, in aliam sese confert ubi neutrum viget illud præceptum, is neque jejunii servandi, neque Missæ audiendæ Legibus obstringitur.

Dixi autem, *nisi in fraudem abfuerint*; quia ubique receptum est istud effatum: *Nemini sua fraus patrocinari debet*; & verò nullus ordini relinque-

retur locus, si cuique licitum esset Ecclesiæ leges eludere fugiendo. Hinc collige eum peccati reum esse, & pœnis contra Legis violatores latis obnoxium, qui è territorio suo ubi jejuniū occurrit, vel festum celebrandum, in aliud ubi neutrum in usu est sese transfert, ut carnibus vesci, aut servile opus exercere possit.

Resp. 2°. vagos, peregrinos & advenas Legibus locorum in quibus commorantur, vel per quæ transeunt, obstringi. Reipublicæ enim interest ut quisque certis Legibus, & Superioribus cujusdam regimini subjiciatur: atqui nisi peregrini subjacerent Legibus locorum in quibus versantur, ab omni Lege essent immunes; siquidem, ut modò diximus, à patriæ suæ Legibus sunt liberi. Præterea si brevis absentia eos eximat Legibus quæ vim habent in proprio ipsorum territorio, cur non sufficeret brevis præsentia, ad eos subjiciendos Legibus loci ubi adsunt, vel per quem transeunt? Qui sentit commodum, inquit vulgare axioma, debet sentire & incommodum. Inde concludes viatorem qui è loco ubi non jejunatur, sub vesperam advenit in alium ubi viget Lex jejunii, fumere non posse nisi cœnulam, gallicè *collation*, ut inibi faciunt jejunantes. Si contra è loco ubi jejunatur in alium sese conferat à jejunio liberum, ibi cœnare poterit, & carnibus vesci. Hinc illud S. Ambrosii dictum: *Cum Romam venio, jejuno Sabbato; cum hic sum (Mediolani) non jejunio. Sic etiam tu ad quam fortè Ecclesiam veneris, morem illius serva.* Ita refert Augustinus, (*Epist. 54. n. 3. tom. 2. pag. 124.*)

CAPUT IV.

De Legum humanarum obligatione:

LEGE humanâ conscientiam obligari jam diximus. Verum enim est præceptum: atqui verum præceptum vim habet conscientiam illigandi: *Præceptum est hoc*, inquit Augustinus, *cui non obedire peccatum est.* (*Lib. de sanct. Virginit. cap. 15. tom. 6. p. 347.*) De Legum humanarum obligatione variæ proponi solent quæstiones. Præcipuas seligemus.

Quæres 1°. quodnam sit illius peccatum, qui Legem humanam ex contemptu infringit.

Resp. eum moraliter peccatum, quia contemptus, non in hominem tantum à quo Lex sancita est, sed in ipsum Deum refunditur, qui homini potestatem suam contulit: *Non est enim potestas, nisi à Deo*, inquit Apostolus. (*Rom. 13. 1.*) Hinc regulam istam statuit S. Bernardus: *Iussa sine culpa non negligantur, sine crimine non contemnantur: ubique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis.* (*Lib. de præcept. & dispens. cap. 8. n. 18. tom. 1. p. 507.*) *Elatio quippè contemnentis... in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, & convertit in crimen gravis rebellionis, nævum satis levem simplicis transgressionis.* (*Ibid. cap. 6. n. 26. p. 511.*)

Quæres 2°. quandonam Lex censeatur graviter, & sub culpa mortali obligare.

Resp. id æstimandum esse ex multiplici capite; 1°. ex gravitate materiæ, cum scilicet Legislator rem ex se, vel ex circumstantiis gravem præcipit

aut vetat; 2°. ex gravitate verborum quibus utitur; v. g. cum aliquid imperat aut prohibet, *sub indignatione Dei*, *sub interminatione divini iudicii*: quæ formulæ in Legibus Canonicis nunquam reperiuntur; 3°. ex gravitate pœnæ violatoribus Legis impositæ: huiusmodi sunt in jure ecclesiastico *excommunicatio*, *suspensio*, *depositio*, *interdictum*; in civili autem pœna capitis, carceris perpetui, publicationis honorum, &c. tantæ enim pœnæ ab æquo iudice pro levibus culpis decerni non possunt; 4°. ex communi prudentum iudicio, & benè fundatâ consuetudine *quæ est optima Legum interpret.* (*Lib. I. Decretal. tit. 4. cap. 8. pag. 92.*)

Quæres 3°. utrùm humana Lex obliget cum vitæ aut gravis incommodi periculo.

Resp. 1°. eam sic non semper obligare; majorem enim vim non habet Lex humana, quàm divina: atqui divina Lex positiva non semper obligat cum gravi periculo. Nam veteri Legè divinâ prohibitum erat ne quis vel panes *propositionis* comederet, vel die Sabbati aliquid operis servilis ageret: atqui illæ Dei ipsius Leges non obligarunt cum gravi vitæ periculo; potuit quippè David, urgente necessitate, panes sanctos comedere; potuerunt & Machabæi pugnare die Sabbati; ergo, &c.

Resp. 2°. Legem humanam aliquandò, etiam cum vitæ periculo, obligare; quando scilicèt bonum ex ejus observatione securum vitæ prævalet; vel cum malum ex ejus violatione oriturum, vitæ periculo & jacturâ majus est. Hæc regula nititur Legè æternâ quæ jubet meliora deterioribus anteponi. Sic tenetur miles excubias agere, aut assignatam sibi stationem servare, etiam cum certo vitæ periculo, quia civitatis vel exercitûs conservatio potior est unius militis vitæ. Item si quis ex contemptu fidei & Ecclesiæ aliquem com-

pelleret ad jejunium violandum, deberet ille potius mori, quàm jejunium frangere; quia contemptus fidei & Ecclesiæ longè gravius est malum, quàm vitæ amissio.

Quæres 4°. quid agendum sit, cum occurrunt duo præcepta quæ simul servari nequeunt.

Resp. secum invicem conferenda esse præcepta, illudque antefendum quod gravius est ac præstantius. Hinc præceptum juris naturalis aut divini humanum dignitate vincit, quia naturæ præceptum circa rem necessariam versatur, & Deus homine longè superior est: hinc etiam præceptum caritatis quæ omnium virtutum est forma, aliarum actibus prævalere debet: omittenda igitur jejunia, preces, auditio Missæ & cetera huiusmodi, ut caritatis officium erga proximum exerceas, si tuâ ope graviter indigeat, & omnia simul præstare nequeas.

CAPUT V.

De variis Legum humanarum speciebus.

LEX humana dividitur in *scriptam & non scriptam* quæ dicitur consuetudo; *in favorabilem & odiosam*. De iis breviter hic differendum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Lege scripta.

Lex scripta alia est *civilis* quæ jus civile dicitur; alia *ecclesiastica* quæ jus canonicum appellatur.

Jus civile gallicum non idem est in toto Regno. Nam aliæ Provinciæ, ut Occitania, Provincia, Delphinatus, *Vasconia*, Tractus Lugdunensis, utuntur Jure scripto sive Romano; aliæ utuntur consuetudinibus antiquis quæ, licet primam originem ex solo populorum consensu duxerint, hodiè tamen, ut autoritatem habeant, debent esse scriptæ & à Rege approbatæ: ita sancivit Carolus VII an. 1553.

Quæres 1o. quot partibus conflet Juris Romani corpus.

Resp. Juris Romani corpus quatuor in partes dividitur, scilicet 1o. in quatuor *Institutionum* libros qui Imperatoris Justiniani jussu editi sunt; & totius juris elementa continent; 2o. in 50 *Digestorum* & *Pandectarum* libros, ita nuncupatos quod veteris juris doctrinam per immensa sparsam volumina, meliori ordine digestam complectantur; 3o. in duodecim libros *Codicis* quem Justinianus ex Codicibus Gregoriano, Hermogeniano, & Theodosiano conscribi jussit; 4o. in 168 Constitutiones ejusdem Justiniani, quæ *Novellæ* dicuntur, quasi novæ, & post Codicem promulgatæ: appellantur etiam *authentica*, quia ex Græco & originali idiomate in latinum sermonem translatis Novellis, & collatione factâ versionis latinæ cum primigenio textu, eandem autoritatem habere cœpit interpretatio latina, ac ipsum exemplar græcum.

Nota 1o. Licet Jus Romanum vim legis non habeat in Provinciis quæ consuetudinibus reguntur, ad illud tamen confugiunt, ubi deficit consuetudo. 2o. Principum nostrorum edita & consuetudines in multis, tum Juri Romano, tum consuetudinibus derogant.

Quæres 2o. quomodo definiatur Jus Canonicum, & quibus ex partibus coalescat.

Resp. Juris Canonici nomen derivatur à voce Græca *Canon*, quæ idem significat ac *regula* apud Latinos: definitur autem jus quod civium christianorum actiones ad beatitudinem æternam, tanquam finem, dirigit, Coalescit ex Scripturis sacris, Apostolorum Traditionibus, Conciliorum sive generalium, sive particularium Canonibus, & Summorum Pontificum *Decretalibus* Epistolis quæ ita appellantur, quia decernunt quid id variis casibus sentiendum aut agendum sit.

Sex numerantur Juris Canonici partes; 1o. enim constat ex Decreto Gratiani sic dicto, quod anno circiter 1150 à Gratiano Monacho Bononiensi, Ordinis S. Benedicti, collectum fuerit ex sacris Scripturæ sententiis, Conciliorum & Summorum Pontificum decretis & responsis, Imperatorum Legibus, SS. Patrum dictis. Sub hoc titulo prodiit: *Concordia discordantium Canonum*; quia scilicet Autor ille, non solum Conciliorum Canones & Pontificum decreta colligere, sed & secum invicem conciliare studuit, at parùm feliciter.

Summum opus tres in partes distribuit Gratianus. Prima pars habet unam supra centum distinctiones, & agit de jure & variis ejus speciebus; de Personis ecclesiasticis, de Clericorum Ordinationibus, virtutibus, vitiis; de universa Hierarchia, & variis Jurisdictionis ecclesiasticæ gradibus.

Secunda pars potissimum disserit de judiciis Ecclesiasticis, & 36 causas continet. Singulæ causæ in quæstiones, & singulæ quæstiones in Canones dividuntur. Causæ autem dicuntur, quia in singulis veluti lis quadam judicanda proponitur.

Tertia pars tota inscribitur de *consecratione*, & continet quinque distinctiones.

2o. Constat Jus Canonicum ex quinque libris Decretalium quæ, vel à Gratiano omiffæ, vel ab ejus ætate ad Gregorium IX editæ fuerant: eas hujusce Pontificis jussu collegit, & anno 1230 publicavit S. Raymondus de *Pennafort*, Ordinis Præ-

dicatorum, additis etiam nonnullis tùm Concilio-
rum decretis, tùm Patrum sententiis à Gratiano
prætermiſſis. Hujus collectionis libri dividuntur in
titulos, & tituli in capita.

3°. In Jure Canonico continetur collectio quæ
inſcribitur *Sextus*, quia ſcilicèt adjecta eſt quin-
que libris Decretalium Gregorii IX, quaſi liber
ſextus; in quinque etiam minores libros dividitur.
Collectionem hanc edidit Bonifacius VIII. Con-
tinet præcipuè Pontificias litteras quæ, poſt Gre-
gorii IX collectionem ad Bonifacium uſque VIII
in lucem prodierunt.

4°. Juris Canonici partem efficiunt *Clementinæ*,
ſic dictæ à Clemente V qui tùm proprias, tùm
Viennensis Concilii cui præfuerat an. 1311, con-
ſtitutiones colligi juſſit quinque in libris. Eaſdem,
mortuo jam Clemente, promulgavit Joannes XXII
an. 1317.

5°. Complectitur Decretales numero viginti,
quaſi prioribus ſui Pontificatûs annis emiſit Jo-
annes XXII. *Extravagantes* dicuntur quia extra
corpus Juris Canonici hætenûs editum quaſi va-
gabantur.

6°. Demùm Jus Canonicum includit alias, tùm
ejuſdem Joannis XXII, tùm aliorum Summorum
Pontificum Epistoſas decretales, quæ prioribus
collectionibus inſertæ non fuerant. Unde dictæ
ſunt *Extravagantes communes*.

Notandum autem 1°. Decretum Gratiani opus
eſt hominis privati, quod hætenûs à nullo Ponti-
fice ſolemniter confirmatum fuit; non aliam proinde
autoritatem habet, quàm quæ competit Scripto-
ribus ex quibus collectum eſt. Prætereà duplici ex
capite peccat. 1°. Nullo ferè ordine res in eo vo-
lumine autor congerit, & frequenter, vel mi-
nimâ occaſione arreptâ, in aliud quàm quod ſibi
propoſuerat argumentum divertit. Quo vitio etiam
laborant ſequentes Juris Canonici collectiones.
2°. Quod multò periculofius eſt, in opere Gra-

tiani paſſim occurrunt falſa Concilia pro veris,
ſuppoſitæ Romanorum Pontificum qui tribus qua-
tuorve primis ſæculis floruerunt Epistoſæ, veri
Canones falſò inſcripti, nomina Autorum cor-
rupta; imò & ipſos textus depravatos indiscrimi-
natiſſime profert cum veris & genuinis.

Notandum 2°. alias quinque Juris Canonici
partes nullius apud nos eſſe momenti, niſi cum
antiqvis Eccleſiæ noſtræ moribus, & ſuprema
Regum noſtrorum autoritate benè cohæreant.

ARTICULUS II.

De Lege non ſcripta, ſeu de Conſuetudine.

Conſuetudo deſignari poteſt: *Jus inſtitutum moribus
utentium, ubi Lex ipſa deſicit, vel cum dubius eſt
illius ſenſus*. Dicitur 1°. *jus*, quia ſi adſint condi-
tiones requiſitæ, vim legis habet: *Inveterata con-
ſuetudo pro lege non immeritò cuſtoditur; & hoc eſt
jus quod dicitur moribus inſtitutum.* (Lib. I. *Digeſt.*
tit. 3. cap. 32.)

Dicitur 2°. *inſtitutum moribus utentium*, ſicque
diſtinguitur à Lege ſcripta: hæc enim à Legisla-
tore, illa verò ab uſu quem populus invexit ſuam
ducit originem.

Dicitur 3°. *ubi Lex ipſa deſicit, vel cum dubius
eſt illius ſenſus*; quia ubi de re aliqua nihil ſan-
ctum eſt à Lege ſcripta, vel quando Lex dubia
& obſcura eſt, illius quaſi ſupplementum vel
interpres conſuetudo eſt.

Quæres quot requirantur conditiones, ut con-
ſuetudo vim Legis obtineat.

Reſp. Quatuor requiruntur: prima, ut ſit rationi
conſentanea, & bono publico utilis: alioquin in-
ducere non poteſt naturam Legis quæ ſemper eſt
propter bonum commune.

Secunda, ut continuata fuerit consuetudo per illud temporis spatium, quod requiritur ad legitimam præscriptionem; nisi tamen accedat consensus Principis expressus vel tacitus, quia tunc jus novum non inducitur præscriptione, sed Principis voluntate, qui potest Legem introducere vel abrogare: tunc autem tacite consentire censetur Princeps, si noverit consuetudinem quæ invalescit, & tamen non contradicat, licet facile possit.

Si verò Legislator non consentiat, nec contradicat quia sortè consuetudinem ignorat, vel ad eam non attendit, tunc vim Legis non sortitur consuetudo, nisi per illud tempus duraverit, quod sufficiat ad præscriptionem. Hoc autem tempus ex communi sententia est decennium, ubi agitur de consuetudine quæ sit contra Legem civilem, quia in jure civili satis est illud tempus, ut locum habeat præscriptio. Verùm quando agitur de consuetudine quæ sit contra Legem Ecclesiasticam usque receptam, tunc requiruntur anni quadraginta. Ratio est, quia Lex Ecclesiastica est jus quoddam, five res immobilis Ecclesiæ; hujusmodi autem res non præscribuntur nisi annis quadraginta.

Tertia conditio est, ut actus repetiti ex quibus nascitur consuetudo, exercentur cum animo sese obligandi: quia sicut nulla est Lex sine intentione obligationis inducendæ, ita consuetudo vim Legis acquirere non potest, si populo à cujus voluntate pendet, defuerit intentio sese obligandi. Hinc actus qui ex pietate tantùm diutissimè frequentati sunt, non invehunt Legem quæ sub peccato obliget. Quapropter consuetudo aquam benedictam in Ecclesiâ ingressu sumendi, vim Legis quæ conscientiam obstringat non obtinet, quia solâ pietate, non autem animo sese obligandi, à fidelibus observatur hæc ceremonia.

Quarta conditio est, ut consuetudo à majori & saniori communis parte invecita sit; tùm

quia unius vel alterius privati mos non nisi privatam consuetudinem efficit: agitur autem hic de populi consuetudine quæ vim Legis obtineat; tùm quia si à piis & sapientibus viris rejiciatur, tunc abusus potius appellanda est, quàm vera consuetudo.

S C H O L I U M.

Diligenter observandum est nullam consuetudinem posse Legi naturali vel divinæ prevalere. Quidquid enim Legi naturali adversatur, ex natura sua malum est; quæ verò Lege divinâ præcipiuntur vel prohibentur, voluntate humanâ mutari nequeunt. *Lex divina, inquit S. Thomas, procedit à voluntate divina, unde non potest mutari per consuetudinem procedentem à voluntate hominis, ... & inde est quòd nulla consuetudo vim Legis obtinere potest contra Legem divinam. (1. 2. q. 97. art. 3. ad 1.)*

Hinc collige consuetudinem quam sequuntur nonnulli molliores Confessarii in administrando Pœnitentiæ Sacramento, dum levissimas quasdam satisfactiones pro gravissimis sceleribus injungunt, eos peccato non eximere. Pugnat enim cum jure divino quo præscribitur ut satisfactiones imponendæ, quantum fieri potest, criminum gravitati respondeant. Pariter consuetudo pecuniam murò dandi, & aliquid præter sortem recipiendi, & usuræ peccato non excusat, quam jure divino prohibitam esse suo loco demonstrabimus.

A R T I C U L U S III.

De Lege favorabili, seu de Privilegiis.

Privilegium definitur potest: *Lex privata quæ speciale quoddam beneficium contra jus commune alicui*

justa de causa conceditur a Superiore. Dicitur 1°. *Lex*, non quidem respectu hominis qui privilegio donatur, cum sit gratia ipsi concessa; sed ratione communitatis quæ tenetur usum privilegii non impedire.

2°. *Lex privata*, quia beneficium est alicui privato concessum, quamvis tamen ad bonum commune eo sensu tendat, quod Republicæ interfit ut qui de ipsa præ aliis bene meriti sunt, majoribus & specialibus gratiis remunerentur.

3°. *Speciale quoddam beneficium*: Neque enim privilegia aliquibus concederentur, si nulli speciale aliquid indulgeretur. (*Decret. part. 2. pag. 1443.*)

4°. *Contra jus commune*; ut immunitas à solvendis decimis quæ ex jure communi solvi debent.

5°. *Justa de causa*: nemo quippe citra rationem legitimam ab onere communi solvendus est.

6°. *A Superiore*: privilegium enim, cum sit immunitas à Lege communi, ab eo tantum concedi potest, qui vel legem condidit, vel ipso superior est, aut eidem æqualis.

Quæres 1°. quotuplex sit privilegium.

Resp. illud potissimum dividi *in reale & personale*. *Reale* illud est quod immediatè & directè cuipiam rei illigatur, v. g. loco, dignitati, Ecclesiæ, Monasterio, &c. *Personale* illud dicitur quod immediatè confertur personæ, nempe ob ejus sanctitatem, doctrinam, privatam excellentiam. Utriusque discrimen in eo situm est, quod privilegium *reale* ita fit rei annexum, ut tandiù subsistat, quandiù res permanet, ac proindè cum ipsa re ad hæredes transmittatur; *personale* verò cum ipsa persona intereat & extinguatur. Ut autem innotescat utrum privilegium *reale* sit an *personale*, hæc afferri solet regula: scilicet *personale* cenferi debet, quotiès exprimitur nomen illius cui conceditur, v. g. *committimus Antonio Archiepiscopo Lugdunensi*: tunc enim dignitatis nomen contrahitur &

limitatur nomine personæ, quod alioqui frustra opponeretur; *reale* verò existimandum est, si sola exprimat dignitas, v. g. *committimus Archiepiscopo Lugdunensi*.

Quæres 2°. quotuplici modo amittatur privilegium.

Resp. illud sex modis amitti. 1°. *Si personale sit*, interit morte illius cui concessum fuerat, juxta regulam hanc juris: *Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.* (*Reg. 7. in Sexto. p. 790.*) Privilegium verò *reale* cum re vel officio ad hæredem aut successorem devolvitur.

2°. Lapsu temporis definiti, aut cessante causa propter quam fuerat impertitum, quia privilegium non viget ultra concedentis intentionem: noluit verò Superior privilegium concedere: nisi pro hoc vel illo tempore, & propter hanc vel illam causam. Hinc privilegium junioribus Canonicis datum, ut absentes studiorum causâ, sui beneficii fructus percipiant, cessat quando, neglectis studiis, in otio & voluptate tempus transigunt.

3°. Tollitur per liberam illius cui concessum fuerat renuntiationem, quia *liberum est unicuique juri suo renuntiare.* (*Lib. 5. Decretal. tit. 33. cap. 6. p. 1807.*)

4°. Definit privilegium, si quis eo uti neglexerit toto illo temporis spatio, quod sufficit ad legitimam præscriptionem; qui enim per tantum tempus privilegio non utitur, ipsi tacitè renuntiare censetur, ut definit Innocentius III. (*Cap. 15. de privileg.*)

5°. Per actum privilegio contrarium: qui enim hunc actum exerceret, qui, v. g. solvit decimas à quibus erat immunis, in foro exteriori censetur suo privilegio nuncium remittere.

6°. Per abusum quia, ut ait Simplicius Papa, *Privilegium meretur amittere, qui permisâ sibi abutitur libertate.* (*Tom. 4. Concil. p. 1069.*)

ARTICULUS IV.

De Lege odiosa.

Lex odiosa, vel est *pœnalis*, vel *tributum imponens*, vel *irritans*. De quibus agendum.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De Lege pœnali.

Ubi Lex aliquid faciendum, vel omittendum jubet, aliquam ipsius violatori pœnam denuntians, tum dicitur *pœnalis*. Duplex distinguitur, aliam *mixta*, aliam *merè pœnalis*. *Mixta* vocatur ea quæ ita quidpiam præcipit aut prohibet, ut simul pœnam in violatores decernat. Hæc autem pœna vel enuntiatur particulâ conjunctivâ, hoc v. g. modo: *Nemo triticum extra Regnum transvehat; & qui contrâ fecerit, solvat centum nummos*; vel pœna exprimitur particulâ disjunctivâ, ut si Lex ita se habeat: *Nemo frumentum è Regno exportet; vel si exportaverit, solvat centum nummos*. Lex *merè pœnalis* ea est quæ, nullo præcepto discretè imposto, pœnam duntaxat solvendam constituit, talis foret ista: *Qui frumentum è Regno exportaverit, solvat centum nummos*.

Quæres 1°. utrùm Lex pœnalis mixta sub peccato conscientiam obliget.

Resp. 1°. Legem pœnalem mixtam, quæ pœnam *copulativè* exprimit, sub peccato obligare ad faciendum vel omittendum quod jubet aut vetat. Ratio est, quòd eo sine pœnam denuntiet, ut observetur quod præcipit. Præterea Lex humana quæ continet præceptum, nullamque pœnam discretè exprimit, sub peccato obligat, ut fatentur adversarii: atqui pœna imposita, nedùm vim Legis præcipientis frangat vel imminuat, eam potius

confirmat: dùm enim præcepto pœnam adjicit Legislator, gravius obstringi subditos fatis declarat.

Resp. 2°. Si Lex pœnalis mixta formulâ disjunctivâ exprimitur, hoc v. g. modo: *Nemo frumentum è Regno exportabit; vel si exportaverit, solvet centum nummos*; hujusmodi, inquam, Lex, si quæ sit, sub culpa non obstringit ad faciendum vel omittendum quod jubet aut vetat. Subditorum enim arbitrio permittit, ut vel faciant quod præscribit, vel pœnam sive multam impositam tuteant: hoc unum quippè exigit hujusmodi Lex, ut fiat alterutrum.

Quæres 2°. utrùm sub peccato & in conscientia obliget Lex quæ dicitur *merè pœnalis*; quæ scilicet nihil discretè præcipit; sed pœnam duntaxat imponit, qualis esset ista: *Si quis merces peregrinas in Regnum introduxerit, solvet centum nummos*.

Resp. quosdam Theologos opinari hujusmodi Leges in conscientia & sub peccato non obligare, etiam si pœnas decernant gravissimas, ut mortem, exilium, carcerem perpetuum, omnium bonorum amissionem, &c.; quia Legislator, inquit, ad pœnam tantùm subeundam obstringere censendus est, ubi Lex nihil discretè præcipit, sed pœnam solam denuntiat. Quòd si ipsis objicias, non posse quemquam gravi pœnæ, sine peccato mortali, sese exponere, respondent id quidem culpam esse mortalem contra Legem caritatis erga seipsum, non verò contra Legem pœnalem.

Alii verò sententiam defendunt oppositam, his ducti rationibus:

1°. Quia sentire nos convenit Legislatores in condendis Legibus prudenter agere: atqui contra rectam rationem peccaret Legislator, si pœnas, maximè ubi sunt graves, iis infligeret qui nullam perpetrassent culpam propriè dictam.

2°. Quia gravium pœnarum comminatio argu-

mentum est Legislatorem velle eo quo potest efficaciori modo, subditos ad observandam Legem impellere: atqui ex adversariorum consensu eos sub culpa potest obligare; ergo cum graves mortis, infamiae, carceris vel exilii perpetui, &c. poenas imponit, censendus est subditos sub peccato velle obligare, etiam si præceptum verbis expressum in Lege non contineatur.

Inde colligunt eos qui Leges poenam gravissimam denuntiantes infringunt, graviter peccare, non modò contra caritatem sibi debitam, verum etiam contra Legem poenalem quam violant. Tuac enim Principes totius potestatis suae conatu censentur obligare, tantasque poenas adicere, ut inde intelligant subditi, quam strictè Legem observare teneantur.

Posteriori huic sententiae suffragamur; probabilior enim est simul ac tutior.

P A R A G R A P H U S I I.

De Lege tributorum.

Tributi nomen alii derivatum volunt à *tribubus*, quia olim vectigalia tributim solvebantur; alii à verbo *tribuo*. Definitur: Pensio publica eo sine subditis imposita, ut variis tum Reipublicae, tum Principis sumptibus provideatur.

Quæres 1º. utrum Lex tributorum verè & propriè conscientiam obliget.

Resp. id certum esse. 1º. Quia Christus sic jubet: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* (Matth. 22. 21.) Ibi agitur de censu Imperatoribus persolvendo: atqui ea de re Christus verum statuit præceptum quod obstringat conscientiam; siquidem solvendorum tributorum necessitatem comparat cum officiis erga Deum implendis, quæ procul dubio conscientiam obligant. Hæc enim statim adjicit, & *quæ sunt Dei, Deo.*

2º. Quia

2º. Quia Apostolus, postquam docuit parendum esse Legibus Principum, non solum propter iram; sed etiam propter conscientiam, sic pergit: *Reddite ergo omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* (Rom. 13. v. 5. & 7.) Quibus ex verbis manifestum est tributa esse Principibus debita, à subditisque propter conscientiam solvenda.

3º. Quia eadem est Patrum doctrina: *Si quis putat, inquit Augustinus, quoniam Christianus est, non sibi esse vectigal reddendum, in magno errore versatur.* (In exposit. quarundam quaest. Ep. ad Rom. cap. 72. tom. 3. part. 2. pag. 920.)

4º. Tandem, quia hæc propositio, *Subditi possunt justa tributa non solveere*, à Clero Gallicano damnata est anno 1700, ut seditiosa & Apostolicæ doctrinæ contradicens. (Tom. I. Mém. du Clergé, édit. de l'an. 1716. pag. 737.)

Quæres 2º. an vectigalia pro mercibus importatis vel exportatis solvi debeant, si non petantur.

Resp. Si ea Lex aut consuetudo fuerit, ut qui rem per certa loca transfert, hanc exhibeat & pro ea vectigal aliquod solvat, tenetur rem manifestare & impositum vectigal solvere. Ubi autem mos ille invaluit, ut res importata vel exportata non declaretur, nec solvatur vectigal, nisi exactores id requisiverint, tunc nulla solvendi necessitas ei videtur incumbere, à quo nihil exigitur. Damnum illud suæ negligentiae tribuere debent exactores; aliud est enim non dare quod à te non petitur; aliud per dolum efficere ut nec postuletur, nec postulari queat. Rejiciendum est igitur quod docent nonnulli, licitum esse merces occultare, aut eas per invia loca deferre, ad effugiendam vectigalis solutionem.

At, inquiet aliquis, hujusmodi fraudes ita passim in usu sunt, ut iis adhibendis nihil culpæ

Tom. VI.

E

fit. Miserabilem hanc excusationem sic refellit Collator Parisiensis: *Cet usage est un abus fondé sur l'erreur des Casuïstes relâchés. Si leurs sentimens ont prévalu aux maximes de J.C. & des Apôtres pendant quelque temps, on tâche d'en désabuser le peuple, & de le rendre obéissant aux Souverains. Si tous les sujets leur refusoient le tribut qui leur est dû, où prendroient-ils de quoi subvenir aux charges de l'Etat? (Conf. de Paris, sur l'usure, tom. 4. liv. 3. pag. 265.)*

Quæres 3°. an restituere teneantur qui merces emunt, quarum venditores jura Principi debita non persolverunt.

Resp. cum autore Collationum Parisiensium: Triplicis generis esse possunt hujusmodi mercium emptores. 1°. Alii fraudata esse vectigalia prorsus nesciunt. Hi autem à restitutione sunt immunes, ut potè inter bonæ fidei possessores numerandi.

2°. Alii, quamvis certò noverint quarundam mercium venditores vectigalium solutionem fraudulenter declinasse, eas nihilominus emunt, quia viliori pretio venduntur. Hujusmodi emptores restitutioni sunt obnoxii, quia rem malâ fide possident, & participes sunt furti erga Regem committi.

3°. Alii nonnihil dubitant an venditor jura persolverit, quia scilicet animadvertunt eum merces suas pretio satis vili vendere. His emptoribus nulla incumbit restituendi necessitas: ipsorum enim non est à venditore inquirere an vectigalia solverit: quamvis ea de re subdubitent, quia merces modico pretio venduntur, eas tamen possunt tutâ conscientia emere, quia variæ esse possunt causæ propter quas venditor merces suas minoris emendas offerat.

PARAGRAPHUS III.

De Lege irritante.

Lex irritans ea est quæ actum cui desunt nonnullæ conditiones necessariae, irritum facit; v. g. jure civili rescinditur Testamentum sine requisito testium numero factum, & jure canonico Matrimonium clandestinum. Actus autem duplici modo fieri potest irritus: 1°. ipso jure & ante judicis sententiam; quo sensu irritum est Matrimonium clandestinum: 2°. nonnisi post judicis sententiam; sic contractus in quo ultra mediam justî pretii partem aliquis deceptus fuit, validus esse non desinit, nisi postquam eum judex irritum declaravit.

Quæres 1°. an *Lex irritans* obliget in conscientia.

Resp. hujusmodi Legem eo sensu obligare in conscientia, quod non liceat uti actu qui ipso jure irritus est, quia tunc nullius est roboris, nulliusque firmitatis. Sic Matrimonio clandestino uti non licet, cum ipso jure sit invalidum; sic etiam beneficium fructus ab eo retineri non possunt, qui horas canonicas non recitavit, quia illorum perceptio jure ecclesiastico irrita est.

Quæres 2°. utrum *Lex* eo ipso sit irritans, quo est prohibens.

Resp. Minimè quidem: aliud est enim prohibere, aliud irritum facere, & quod vetitum est, non ideo semper fit irritum. Sic Matrimonia post simplex castitatis votum celebrata, prohibita quidem sunt & illicita, sed non invalida. Hinc jure canonico sic declaratur: *Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent firmitatem.* (Lib. 3. decretal. tit. 31. cap. 16. pag. 1248.)